

***HYLASTINUS OBSCURUS* (MARSHAM, 1802) (COLEOPTERA: CURCULIONIDAE) W POLSCE – UWAGI O ROZMIESZCZENIU I BIOLOGII**

Tomasz Mokrzycki✉, Tomasz Gazurek, Adam Byk

Katedra Ochrony Lasu, Instytut Nauk Leśnych, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
ul. Nowoursynowska 159/34, 02-776 Warszawa

ABSTRAKT

Hylastinus obscurus (Marsham, 1802) jest rzadko obserwowanym gatunkiem w Polsce. Dotychczasowe doniesienia dotyczyły pojedynczych osobników. Stanowisko w Warszawie na Ursynowie jest pierwszym, gdzie zaobserwowano większą liczbę osobników (53 chrząszcze prawdopodobnie w trakcie rójki). Chrząszcze odłowiono do czerpaka entomologicznego, w godzinach 12–14, przy ciepłej i słonecznej pogodzie. Rośliną żywicielską, która dominowała na stanowisku, była koniczyna łąkowa *Trifolium pratense* L. *Hylastinus obscurus* rozwija się głównie w korzeniach roślin z rodzajów *Trifolium* spp., rzadziej nostrzyka *Melilotus* spp., lucerny *Medicago* spp., szczodrzeńca *Cytisus* spp. i sparcety *Onobrychis* spp. W Stanach Zjednoczonych i Chile uważany jest za szkodnika upraw *T. pratense*.

Słowa kluczowe: Scolytinae, nowe stanowiska, *Trifolium pratense*

WSTĘP

Hylastinus obscurus (Marsham, 1802) jest chrząszczem należącym do rodziny ryjkowcowate Curculionidae, podrodziny korniki Scolytinae i plemienia Hylesinini.

Rodzaj *Hylastinus* obejmuje w Palearktyce pięć gatunków: *H. achillei* Reitter, 1895, *H. fankhauseri* Reitter, 1895, *H. kroaticus* Fuchs, 1912, *H. obscurus* oraz *H. tiliae* Semenov, 1902. Poza *H. achillei*, który został wykazany tylko w Algierii i Syrii, pozostałe gatunki znane są z różnych części Europy (Löbl i Smetana, 2011). *H. obscurus* występuje ponadto w Algierii, Maroko, na Maderze i Wyspach Kanaryjskich. Został też zawleczony do Ameryki Północnej (Kanada i USA) i Południowej (Chile) (Wood i Brigh, 1992).

WYSTĘPOWANIE W POLSCE

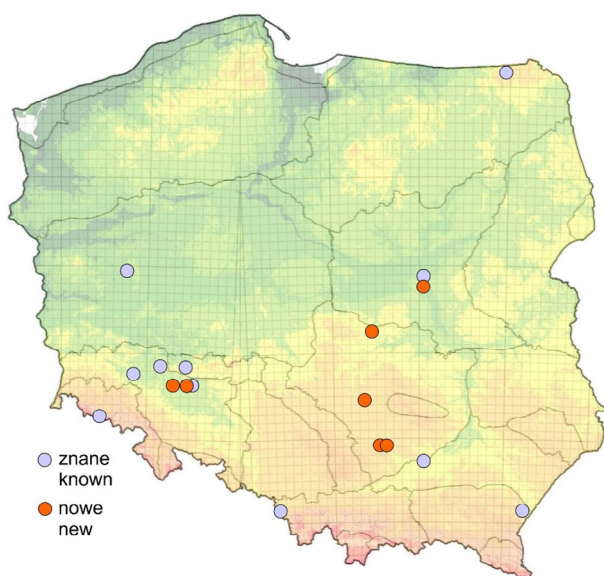
Większość doniesień o stanowiskach *H. obscurus* z obszaru Polski we współczesnych granicach dotyczy okresu sprzed drugiej wojny światowej. W tym czasie wykazano ten gatunek ze Wzgórz Trzebnickich (Trzebnica) (Oberstein, 1916), dwukrotnie z Beskidu Zachodniego z okolic Cieszyna (Wanka, 1920) i Cieszyna (Pfeffer, 1932), Niziny Mazowieckiej (okolice Warszawy) oraz Beskidu Wschodniego (Przemyśl) (Nunberg, 1929). W roku 1960 Nunberg poinformował o odłowieniu jednego okazu tego gatunku na koniczynie w Bolesławiu koło Szczucina na Nizinie Sandomierskiej, przy czym nie podaje dokładnej daty połowu, a tylko jego okres (lipiec–sierpień, 1921–1923). Pozostałe doniesienia z tego okresu są bardzo

✉tomasz_mokrzycki@sggw.edu.pl

ogólnikowe, np. Dolny Śląsk, Galicja, Polska, Pomorze, Prusy, Prusy Wschodnie, Sudety Zachodnie, Śląsk (Gerhardt, 1910; Burakowski i in., 1992).

Po wojnie obserwowany na Pojezierzu Mazurskim (Nadleśnictwo Gołdap) (Schnaider, 1954) i Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej (Paproć koło Nowego Tomysła) (Kadłubowski i Czalej, 1962).

Poniżej prezentowane są znane i nowe stanowiska *H. obscurus* z terenu naszego kraju (rys. 1).

Rys. 1. Stanowiska *Hylastinus obscurus* w Polsce
Fig. 1. Localities of *Hylastinus obscurus* in Poland

Nizina Mazowiecka

- Warszawa (Ursynów), EC07, 23 IV 2023, 18 exx., do czepaka, leg. et coll. Tomasz Mokrzycki, 24 IV 2023, 22 exx., do czepaka, leg. et coll. Tomasz Gazurek, 8 exx., do czepaka, leg. Adam Byk, coll. T. Gazurek, 1 V 2023, 5 exx., do czepaka, leg. A. Byk, coll. T. Mokrzycki.

Dolny Śląsk

- Wrocław Biskupin, XS46, 3 V 1993, 1 ex., leg. et coll. Marek Wanat
- Wrocław Maślice, XS36, 7 VI 2009, 1 ex., leg. et coll. M. Wanat.

Wyżyna Małopolska

- Skowronno ad Pińczów, DA69, 11 V 1991, 1 ex., leg. et coll. M. Wanat
- Pińczów, DA69, 31 V 2013, 1 ex., do czepaka, leg. M. Mazur, coll. T. Mokrzycki
- Rogalów, Przedborski Park Krajobrazowy, DB34, 13 VII 2007, 1 ex., kamieniołom, leg. et coll. M. Wanat
- Zagóry ad Rawa Mazowiecka, DC42, 21 VI 2013, 1 ex., okiennica na poddaszu domu, leg. et coll. R. Piaskowski.

Stanowisko na Ursynowie to tzw. „Górka na Skraju”, nazywana też „Psią Górką” (rys. 2a). Jest to teren

a

b

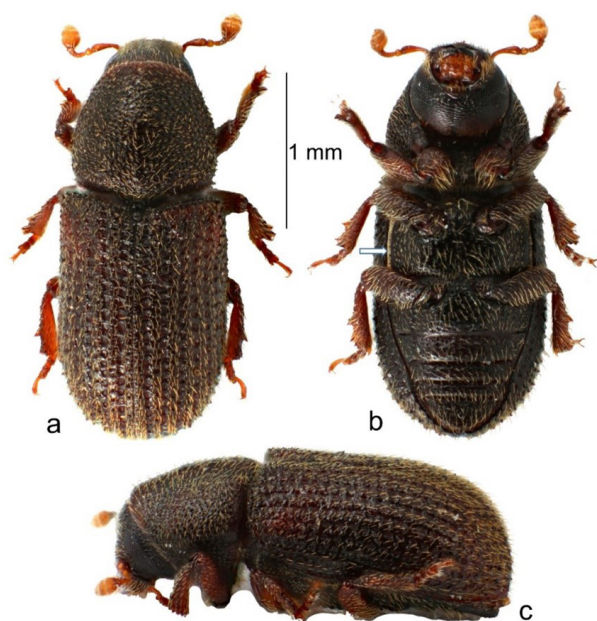
Rys. 2. „Górka na Skraju”, stanowisko *Hylastinus obscurus* w Warszawie na Ursynowie, a – widok ogólny, b – *Trifolium pratense*

Fig. 2. Górka na Skraju, a site of *Hylastinus obscurus* in Warsaw, Ursynów, a – general view, b – *Trifolium pratense*

zielony o powierzchni około 7,5 ha., od północnego zachodu ograniczony ulicą Indiry Gandhi, od północnego wschodu ulicą Jana Rosoła, od pozostałych kierunków osiedlami mieszkaniowymi. Obszar „Górki” wznosi się w kierunku południowo-zachodnim. Pokryty jest łąką, na której rosną drzewa i krzewy (pojedynczo lub w niewielkich grupach). Bardziej zadrzewiona część znajduje się przy jej południowo-wschodniej granicy. Prawie na całej powierzchni można spotkać rośliny żywicielskie *H. obscurus*, tj. koniczynę łąkową *Trifolium pratense* L. (rys. 2b), rzadziej lucernę *Medicago* spp., rosnące w kępach, pomiędzy: trawami, szczawiem tępolistnym *Rumex obtusifolius* L. i innymi roślinami. Podczas obserwacji tego kornika (w godzinach 12–14) było ciepło (około 20°C) i słonecznie.

MORFOLOGIA

Długość 2–2,8 mm. Ciało lekko owalne brunatne lub ciemnobrunatne, matowe (rys. 3a i c). Brzegi śródpiersia

Rys. 3. *Hylastinus obscurus*: a – widok z góry, b – jasne łuseczki na zewnętrznym brzegu śródpiersia i zapiersia, c – widok z boku (fot. Łukasz Minkina)

Fig. 3. *Hylastinus obscurus*: a – top view, b – light scales on the outer edge of the mesosternum and metasternum, c – side view (photo Łukasz Minkina)

zapiersia z jasnymi, małymi łuseczkami (rys. 3b). Przedplecze najszersze przed nasadą, mocno punktowane. Jego tylny brzeg lekko wygięty ku pokrywom. Pokrywy matowe, z wyraźnymi rzędami dużych punktów. Międzyrzędy pomarszczone, takiej samej szerokości jak rzędy, z maksymalnie trzema rzędami szczecinek.

BIOLOGIA

Według Karpińskiego i Strawińskiego (1948) głównym żywicielem *H. obscurus* jest *T. pratense*, sporadycznie kolcolist zachodni *Ulex europaeus* L., żarnowiec miotlasty *Sarothamnus scoparius* (L.) Wimm. i wiżlina *Ononis* spp. Nunberg (1981) jako główne rośliny żywicielskie wymienia: *Trifolium* spp., rzadziej nostryka *Melilotus* spp., lucernę *Medicago* spp., szczodrzeńca *Cytisus* spp. i sparcecę *Onobrychis* spp.

Larwy *H. obscurus* drążą krótkie chodniki w korzeniach roślin żywicielskich. Karpiński i Strawiński (1948) opisują żerowiska jako mniej więcej kłamrowate. Nunberg (1981) stwierdza, że żerowiska są pojedyncze lub rozgałęzione, chodniki mają długość 0,5–2,5 cm.

Badania przeprowadzone w Stanach Zjednoczonych i Chile wskazują na powiązania tego chrząszcza z grzybami powodującymi osłabianie i zamieranie *T. pratense*. Leath i Byers (1973) podają, że korzenie koniczyny porażone przez grzyby *Colletotrichum trifolii* Bain, *Fusarium roseum* (Link) Snyder & Hansen, *F. tricinctum* (Corda) Sacc i *Rhizoctonia solani* Kühn były bardziej atrakcyjne dla *H. obscurus*, niż nieporażone. Quiroz i in. (2005) opisują tego kornika jako główną przyczynę zamierania *T. pratense* w Chile.

DYSKUSJA I PODSUMOWANIE

Dane o występowaniu i biologii *H. obscurus* w Polsce są bardzo ogólne. Karpiński i Strawiński (1948) wskazywali na brak obserwacji dotyczących zimowania, różki, liczby generacji oraz pasożytów z terenu kraju. Nunberg (1960) przypuszczał, że ten gatunek jest bardziej pospolity, tylko uchodzi uwadze ze względu na środowiska, w których żyje. W Polsce był dotychczas znajdowany w pojedynczych egzemplarzach. Stanowisko w Warszawie na Ursynowie jest pierwszym, na którym zaobserwowano tak wiele osobników (53

chrząszcze) w okresie zaledwie 9 dni, najprawdopodobniej w trakcie rójki. Podczas obserwacji nie zauważono lotów chrząszczy. Stan kępek koniczyn nie wskazywał na ich osłabienie, ale ta kwestia wymaga dalszych badań.

PODZIĘKOWANIA

Autorzy składają podziękowania za udostępnienie danych dla Miłosza Mazura, Rafała Piaskowskiego i Marka Wanata oraz dla Łukasza Minkina za wykonanie zdjęć.

PIŚMIENNICTWO

- Burakowski, B., Mroczkowski, M., Stefańska, J. (1992). Chrząszcze – Coleoptera. Ryjkowcowate prócz ryjkowców – Curculionoidea prócz Curculionidae [Beetles – Coleoptera. Curculionoidea except Curculionidae]. Katalog Fauny Polski 23(18), 1–324 [in Polish].
- Gerhardt, J. (1910). Verzeichnis der Käfer Schlesiens. Berlin: Julius Springer Verlag.
- Kadłubowski, W., Czalej, B. (1962). Skład gatunkowy i dynamika populacji chrząszczy występujących na plantacjach wikliny w powiecie Nowy Tomyśl [Species structure and population dynamics of beetles found in wicker plantations in Nowy Tomyśl district]. Pr. Kom. Nauk Roln. Leś., 13(1), 51–69 [in Polish].
- Karpiński, J. J., Strawiński, K. (1948). Korniki ziem Polski [Bark beetles of Polish lands]. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska Sec. C (Supl. 4), 1–239 [in Polish].
- Leath, T. H., Byers, R. A. 1973. Attractiveness of diseased red clover roots to the red clover root borer. Phytopathol., 76, 429–431.
- Löbl, I., Smetana, A (red.). (2011). Catalogue of Palaearctic Coleoptera, 7, Curculionoidea I. New York: Apollo Books.
- Nunberg, M. (1929). Rozsiedlenie geograficzne Scolytoidea na ziemiach Polski [Geographical distribution of Scolytoidea in Poland]. Spr. Kom. Fizjograf., 63, 83–123 [in Polish].
- Nunberg, M. (1960). Wiadomości o występowaniu niektórych korników (*Col.*, *Scolytidae*) na ziemiach Polski [Information on the occurrence of some bark beetles (*Col.*, *Scolytidae*) in Poland]. Pol. Pismo Entomol., 30(11), 153–162 [in Polish].
- Nunberg, M. (1981). Korniki – *Scolytidae*, Wyrzyniki – *Platypodidae*. Chrząszcze – *Coleoptera* [Bark beetles – *Scolytidae*, Pinhole borers – *Platypodidae*. Beetles – *Coleoptera*]. Klucze do oznaczania owadów Polski 19(99–100), 1–115 [in Polish].
- Oberstein, O. (1916). Krankheiten und Beschädigungen der Kulturpflanzen in Schlesien im Jahre 1914. Jahresbericht der Schlesischen Gesellschaft für vaterländische Kultur, 93, 2–13.
- Pfeffer, A. (1932). Seznam brouků Republiky Československé. 2. Ipidae. Kůrovci. Entomologické příručky, 16, 3–32.
- Quiroz, A., Ortega, F. M., Ramírez, C. C., Wadhams, L. J., Pinilla, K. (2005). Response of the Beetle *Hylastinus obscurus* Marsham (Coleoptera: Scolytidae) to Red Clover (*Trifolium pratense* L.). Volatiles in a Laboratory Olfactometer. Environ. Entomol., 34, 690–695.
- Schnaider, Z. (1954). Spostrzeżenia nad zimowaniem skrycika szarego (*Crypturgus cinereus* Hrbst.) [Observations on the wintering of *Crypturgus cinereus* Hrbst.]. Roczniki Nauk Leśnych 4, 171–176 [in Polish].
- Wanka, Th.v. 1920. Dritter Beitrag zur Coleopterenfauna von Österr.-Schlesien. Entomologische Blätter 16, 202–213.
- Wood, S. L., Brigh, D. E. (1992). A Catalog of Scolytidae and Platypodidae (Coleoptera), Part 2: Taxonomic Index. Great Basin Naturalist Memoirs, 13.

HYLASTINUS OBSCURUS (MARSHAM, 1802) (COLEOPTERA: CURCULIONIDAE) IN POLAND – OCCURRENCE AND COMMENTS ON BIOLOGY

ABSTRACT

Hylastinus obscurus (Marsham, 1802) is a rarely observed species in Poland. So far, reports concerned only single individuals. The site in Warsaw in Ursynów is the first one where a larger number of individuals (53 beetles) were observed. The beetles were caught in an entomological net between 12–2 pm, in warm and sunny weather. The host plant that dominated the site was red clover *Trifolium pratense* L. *Hylastinus obscurus* develops in the roots of plants of the following genera: *Trifolium* spp., rarely *Melilotus* spp., *Medicago* spp., *Cytisus* spp. and *Onobrychis* spp. In the United States and Chile the species is considered as a pest of *T. pratense* crops.

Keywords: Scolytinae, new localities, *Trifolium pratense*